

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою історії України Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкєрська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) – *відповідальний секретар*
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Сєкєрської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕТРОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ В
АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ НА ТЕРИТОРІЇ
УКРАЇНИ

Стицюра Олександра, Сєкерська Оленас.195

В'ЯЧЕСЛАВ ЛИПИНСЬКИЙ – ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОЇ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ХЛІБОРОБСЬКОЇ ПАРТІЇ

Супруненко Русланс.201

СУЧАСНИЙ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРЕНЛАНДІЇ

Томчаковська Олена, Осипенко Олександрс.210

ЖІНОЧИЙ РУХ 1918–1920 РОКІВ

Тоткало Іннас.217

ПЕРЕСЕЛЕННЯ ГРЕКІВ ТА ВІРМЕН ІЗ КРИМУ ДО
РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Українець Владислав, Діанова Наталіяс.223

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЯ НІМЕЦЬКОГО НАСЕЛЕННЯ НА
ТЕРЕНАХ ОДЕЩИНИ У 30-Х - 40-Х РР. ХХ СТ. (ЗА
СПОГАДАМИ Й. МІЛЛЕРА)

Федотов Нікіта, Савченко Вікторс.229

ДІЯЛЬНІСТЬ РУМУНСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ БЕЗПЕКИ В ОДЕСІ
ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ (1941-1944)

Филипенко Артемс.237

ПРОСТИТУЦІЯ ЯК ФОРМА ДЕВІАЦІЇ У П.ОЛТАВСЬКОМУ
ПОВСЯКДЕННІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1940-Х РОКІВ

Фісун Євгенійс.244

СТАН ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ МЕШКАНЦІВ ОДЕСИ У
ПЕРІОД РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ МІСТА У ЧАСИ ДРУГОЇ
СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Холопов Данійлс.250

Артем Филипенко, здобувач третього рівня вищої освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса.

ДІЯЛЬНІСТЬ РУМУНСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ БЕЗПЕКИ В ОДЕСІ ПІД ЧАС ОКУПАЦІЇ (1941-1944)

Анотація. В статті висвітлюється діяльність румунської поліції безпеки, яка діяла у складі румунської окупаційної адміністрації губернаторства Трансністрія у 1941-1944 рр. Поліція безпеки здійснювала протидію злочинам проти румунської держави, зокрема, протидію радянським партизанам та розвідувально-диверсійним загонам, здійснювала нагляд над військовополоненими, підозрюваними особами, комуністами та комсомольцями.

Ключові слова: Південь України, розвідка, Одеса, Румунія, Друга світова війна, Трансністрія, окупація, поліція безпеки, SSI.

Дослідження діяльності поліції безпеки в Одесі під час окупації (1941-1944) вимагає розкриття трьох ключових питань:

- місце поліції безпеки в системі спеціальних служб та правоохоронних органів Румунії в часи Другої Світової війни
- яке місце посідала поліція безпеки в системі окупаційного режиму на Півдні України, і, зокрема, в Одесі?
- якими були основні функції поліції безпеки в Одесі під час румунської окупації 1941 – 1944 рр.

В працях радянських істориків, а згодом і в українських історичних дослідженнях існує певна плутанина щодо спецслужб Королівства Румунія, які у період між першою та другою світовими війнами, а після початку другої світової війни і на окупованій території Півдня України опікувалися питаннями боротьби з комуністичним підпіллям та радянськими диверсантами. Часто про всіх них говорять як про єдину службу, яку умовно називають «сігуранцею» (з румунського Siguranta – безпека). Іноді в історичних дослідженнях згадується SSI (Спеціальна інформаційна служба) Румунії, але її також

помилково називають Сігуранцею.

Поліція безпеки (Siguranța Generală a Statului) була однією з спеціальних служб Румунії, яка діяла поряд із іншими службами, зокрема, SSI (Спеціальна інформаційна служба) та 2-й відділ Генерального штабу румунської армії.

Створена поліція безпеки була створена ще у 1908 р., підпорядковувалася Міністерству внутрішніх справ і протягом тривалого періоду дійсно була провідною спеціальною службою Румунії. Попередниця Спеціальної інформаційної служби – Секретна інформаційна служба румунської армії (SSIAR) була створена пізніше, у 1924 р. і коло завдань, які перед нею стояли було значно ширшим. Обидві служби не лише співробітничали, але й конкурували між собою. Так, Еуджен Кристеску, який був призначений у 1940 р. головою SSI, був вихідцем саме з надр Поліції безпеки і був свого часу усунутий з керівної посади не без участі свого головного конкурента – керівника SSIAR Міхаїла Мурузова.

Функції SSI та поліції безпеки багато в чому дублювали одне одного, проте поліція безпеки залишалася структурою Міністерства внутрішніх справ, в той час як Спеціальна інформаційна служба підпорядковувалася Кабінету міністрів Румунії, а в організаційному та фінансовому плані – Міністерству оборони. Їх відносини певної мірою нагадували класичні відносини між різними структурами в інших країнах, наприклад, між Абвером та Службою безпеки нацистської Німеччини.

Згідно із Законом про організацію поліції від 21 липня 1929 року, у складі Генерального управління поліції було створене Управління поліції безпеки, яке складалося з двох служб: Служби інформації та Служби контролю за іноземцями. У 1931 році був створений Корпус детективів, який здійснював збір інформації.

Саме в такому вигляді поліція безпеки зустріла радянсько-німецьку війну, в якій Румунія виступила союзником нацистської Німеччини. Під контролем Румунії опинилася частина території Української РСР, на якій були створені три губернаторства. Чернівецька та Ізмаїльська (нині – південні райони Одеської області) області до 1940 р. входили до складу Королівства Румунії, тому встановлення там румунської влади у вигляді губернаторств Буковина та Бессарабія розглядалося румунським Урядом як її відновлення після радянської окупації. На території межиріччя Дністра та Бугу було створене губернаторство Трансністрія спочатку із центром в Тирасполі.

Після відступу радянських військ 16 жовтня 1941 р. з Одеси центр було перенесено в Одесу. Губернаторство Трансністрія формально до складу Королівства Румунія не входила, проте, на її території було створена цивільна румунська адміністрація на чолі з губернатором, якому підпорядковувалися адміністративний апарат, жандармерія та поліція.

В Одесі була створена префектура поліції, яка підпорядковувалася губернаторові та мала на території міста 9 поліцейських дільниць. 1-а дільниця розташовувалася за адресою – Червоний провулок, 7, 2-а дільниця – Пушкінська, 77, 3-тя – вул. Михайловська, 34, 4-та – вул. Пастера, 2, 5-а – Московська, 24, 6-та – Градоначальницька, 33, 7-ма – Слободка-Романівка, гуртожиток студентів, 8-ма – Французький бульвар, 77, 9-та – Торгова, 6 [1, с. 191-192].

Центральна префектура поліції розташовувалася за адресою: Пушкінська, 29. Шефами служби безпеки були Октавіан Нікулеску та Васіле Георгіу.

У складі кожній з дільниць були відділи адміністративної поліції, судової (кримінальної) поліції та поліції безпеки.

Водночас із поліцією безпеки в Одесі діяв центр Спеціальної розвідувальної служби (SSI – Serviciul Spetial de Informatie), який здійснював контррозвідувальні заходи на території Трансністрії. До його складу входили також входили субцентр Тирасполь та кілька резидентур. Саме він здійснював основні заходи протидії радянським партизанам, підпільникам та диверсантам.

І поліція безпеки і SSI взаємодіяли з іншими структурами окупаційного режиму, зокрема, із жандармерією.

Чисельність відділів безпеки в поліцейських дільницях була незначною. Наприклад, відділ безпеки 2-ї поліцейської дільниці, який очолював помічник комісара Міхаїл Каптаренко, складався з двох помічників комісара, трьох агентів і чотирьох допоміжних співробітників, всього 9 осіб [2, арк. 27].

Частина матеріалів щодо діяльності поліції безпеки зберігаються в Державному архіві Одеської області. В основному це інформаційні бюлетені про події в місті та настрої населення, переписка між інстанціями Дирекцією поліції безпеки префектури Одеської поліції та дільницями поліції безпеки, між підрозділами поліції безпеки та підрозділами жандармерії, армійськими з'єднаннями та частинами, списки військовополонених, комуністів, які знаходилися на обліку, донесення щодо підозрюваних осіб, окремі сторінки кримінальних

справ.

Зазначені документи дають уявлення про основні напрями діяльності поліції безпеки та в цілому обстановку в місті.

Показовим, зокрема, є звіт про злочини та правопорушення проти безпеки держави за 1942 рік. В ньому не дається детальний опис того, які саме злочини та правопорушення були найбільш розповсюдженими і чим саме розрізняються злочини від правопорушень, проте, аналіз кількісних показників дає уяву про те, що найбільша кількість злочинів та правопорушень проти безпеки держави припадає на 1-у дільницю, яка охоплює історичний центр міста, найменша – на 5-ту, район Пересипу. Взагалі, дільниці, розташовані на тодішніх околицях міста – Молдаванка, Слободка-Романівка, район Середнього Фонтану і Аркадії, були відносно спокійними у плані антидержавних злочинів. Ще одна важлива тенденція, про яку дає уявлення звіт – це скорочення наприкінці року. Якщо в січні 1942 р. тільки в 3 з 9 не було зафіксовано жодного злочину чи правопорушення проти безпеки держави, то у грудні така ситуація склалася на 6 з 9 дільниць, а ще на 2 дільницях було зафіксовано лише по 1 порушенню [3, арк. 66].

Одним з ключових напрямів діяльності поліції безпеки була протидія комуністичному партизанському та підпільному рухові та радянським диверсійно-розвідувальним загонам. Так в переписці поліції безпеки з іншими правоохоронними відомствами міститься чимало інформації про партизанські загоны, підпільні організації та диверсійно-розвідувальні групи, які вдалося виявити румунським спецслужбам.

Зокрема, з документів відомо про долю диверсійно-розвідувального загону під командуванням молодшого лейтенанта Якова Керновського. Судячи зі всього, загін ділився на дві групи, однією командував сам Керновський, іншою – сержант на ім'я Іван з конспіративним прізвиськом Василь. Перейшовши лінію фронту на початку квітня 1943 р., радянські диверсанти мали намір проникнути на територію Трансністрії, щоб поступити на службу в місцеву поліцію і таким чином легалізуватися. Двоє з диверсантів були затримані в Миколаєві німецькою Таємною польовою поліцією. Керновському та Івану-Василі вдалося уникнути арешту і, за припущенням, вони могли потрапити на територію Трансністрії. В документах дається детальний опис зовнішності обох радянських диверсантів [4, арк. 23].

Ще одну партизанську групу, яка діяла в Березівському районі

під керівництвом вчителя села Ковалівка Федора Омельченка. Омельченко пішов добровольцем до Червоної армії на початку радянсько-німецької війни, потрапив у полон, утримувався в таборах військовополонених біля Дніпропетровська, а згодом Кіровограду (нині Кропивницький), зумів втекти і повернутися в село, де знову влаштувався вчителем. У селі спільно з ще одним колишнім військовополоненим зумів створити партизанську групу, яка також встановила зв'язки з підпільними організаціями в німецькій зоні окупації [5, арк. 27].

До завдань поліції безпеки відносилося виявлення комуністів та комсомольців, що відмовилися від реєстрації, працівників НКВС, колишніх військовослужбовців, облік та контроль над військовополоненими, дезертирами, особами, які прибули до Трансністрії з німецької зони окупації, а також активістами Залізної гвардії (Легіону ім.Міхайла Архангела), праворадикальної опозиційної організації. Наприклад у відділі безпеки 2-ї поліцейської дільниці у січні 1944 р. знаходилося 414 комуністів, 121 комсомолец, 37 легіонерів (Залізна гвардія), 264 дезертири, 714 ув'язнених [2, арк. 27].

Говорячи про діяльність поліції безпеки в Одесі, не можна обминути таку важливу тему, як її участь у Голокості. Документи, які сьогодні є в розпорядженні, свідчать про те, що поліція безпеки разом з SSI несуть відповідальність за переслідування та знищення євреїв. Ця діяльність знайшла відображення в інформаційних повідомленнях поліції безпеки. Так, 26 жовтня 1941 року після масових репресій по відношенню до єврейського населення поліція безпеки в одному з інформаційних донесень повідомила, що «повернення евакуйованих євреїв викликало глибоке невдоволення християнського населення, яке зайняло покинуті житла; тим більше, що вони сподівалися, що після вибуху у військовому командуванні відбудеться радикальна чистка їх, а також терористів». Як відзначають дослідники Голокосту на території Трансністрії, немає сумнівів, що звіти Поліції безпеки вплинули на осіб, які приймали рішення, у їхньому рішучому прагненні «очистити» Одесу від євреїв [6].

Поліція безпеки рекомендувала уряду посилити спостереження, знаходити та ідентифікувати євреїв, незалежно від того, де вони знаходяться, а охоронцям та адміністраторам багатоквартирних будинків доносити на євреїв. Поліція безпеки також пропонувала, щоб «контроль та сортування населення проводилися частіше». суворо перевіряючи горища, підвали та всілякі схованки, якими користуються

євреї та особливо партизани» [6].

Служба безпеки також регулярно надсилала до військового кабінету Антонеску зведення «чуток та неправдивої інформації», звинувачуючи євреїв Одеси та євреїв загалом у поширенні неправдивих чуток та фрагментів інформації, які впливали на моральний дух народу та армії.

Румунська поліція безпеки також брала активну участь пошуку євреїв, яким вдалося втекти з таборів смерті у Доманівці, Богданівці, Голті та інших.

Окремим напрямком було стеження за настроями українців та українським націоналістичним підпіллям. Так Служба безпеки префектури поліції в своєму інформаційному повідомленні інформує про те, що в Одесі циркулюють наполегливі чутки, що в Канаді англійці сформували тимчасовий український уряд, який знаходиться на зв'язку з комітетом в Галичині, який формує армію для боротьби проти німців та більшовиків під назвою Українська повстанська армія за національну Україну, за демократичну республіку [2, арк. 126].

Крім вже згаданих завдань, поліція безпеки здійснювала стеження та виявлення підозрілих осіб.

Отже, поліція безпеки була важливою ланкою окупаційного режиму, яка забезпечувала його стабільність шляхом контролю та репресій.

Список використаних джерел

1. Бабіч А. Одесса 1941-1944 Пережить окупацію. Одесса : Черноморье. 2020. 592 С.
2. Державний архів Одеської області. Ф. Р-2353. Оп.1. Спр.326.
3. ДАОО. Ф. Р-2353. Оп.1. Спр.286.
4. ДАОО. ф.Р-2353. Оп.1. Спр. 314.
5. Там само.
6. Obidin Y. Fărădelegile săvîrșite de către administrația românească față de evrei la odessa (1941-1942). Războiul pentru trecut. 15.12.2015. URL:<https://razboiulpentrutrecut.wordpress.com/2015/12/15/faradelegelile-savirsite-de-catre-administratia-romaneasca-fata-de-evrei-la-odessa-1941-1942/> (дата звернення: 02.04.2026).

Artem Fylypenko

**ACTIVITIES OF THE ROMANIAN SECURITY POLICE IN ODESSA
DURING THE OCCUPATION (1941-1944)**

Abstract. *The article highlights the activities of the Romanian security police, which operated as part of the Romanian occupation administration of the Transnistria in 1941-1944. The security police countered crimes against the Romanian state, in particular, countered Soviet partisans and reconnaissance and sabotage units, and supervised prisoners of war, suspects, communists and Komsomol members.*

Keywords: Southern Ukraine, intelligence, Odesa, Romania, World War II, Transnistria, occupation, security police, SSI.

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026